

Ivan Matijević

Spominje li natpis CIL 3, 8738 konzularnog kornikularija ili beneficijarija?

UDK: 904 : 930.271(497.5 Solin)''652''

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 15. 07. 2013.

Prihvaćeno: 19. 10. 2013.

Ivan Matijević

Odsjek za povijest

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

imatijev@ffst.hr

Raspravlja se o ulomku salonitanskog natpisa (CIL 3, 8738) s djelomično sačuvanim imenom vojnika iz Jedanaeste Claudia pia fidelis legije, koji je služio u uredu namjesnika provincije Dalmacije u doba kasnog principata. Bulić je prilikom objave natpisa pretpostavio službu beneficijarija, a istraživači nakon njega opredjeljivali su se za službu kornikularija.

Ključne riječi: *Salona, officium consularis, natpis, kornikularij, beneficijarij, legija*

Svakom provincijom u Rimskom Carstvu upravljao je namjesnik pomoću ureda (*officium consularis*) s mnogobrojnim službenicima, od kojih je veći broj uziman iz raspoloživih legija, a manji iz pomoćnih postrojba. Podijeljeni su u dva osnovna razreda: *principales* i *immunes*. Jezgru prvotnih kasnorepublikanskih oficija činili su kornikulariji (*cornicularii*), spekulatori (*speculatores*) i beneficijariji (*beneficiarii*), a najvjerojatnije su bili na dvaput većoj plaći od običnog vojnika. Vrlo rano javljaju se i frumentariji (*frumentarii*), po svemu sudeći kao niži principali, i to na jednoj i pol plaći. Svi spomenuti položaji epigrafski su potvrđeni do kraja flavijevskog doba.¹ Od sredine 2. stoljeća u oficiju je umnožen broj položaja kojima nije mogu-

¹ Boris Rankov, 'The governor's men: the *officium consularis* in provincial administration, u: *The Roman army as community (Including papers of a conference held at Birkbeck College, University of London on 11-12 January, 1997.)*, Journal of Roman archaeology, Supplementary series number 34, ed. Adrian Goldsworthy, Ian Haynes, Portsmouth 1999., str. 20. Vidjeti i David J. Breeze, Pay grades and ranks below the centurionate, *Journal of Roman Studies*, vol. 61, London 1971., str. 131-135; David J. Breeze, The career structure below the centurionate during the Principate, u: *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt II.1*, Berlin-New York 1974., str. 441-445, 448-450; David J. Breeze, The organisation of the career structure of the immunes and principales of the Roman army, *Bonner Jahrbücher*, Bd. 174, Bonn 1974., str. 267-278.

će pronaći porijeklo u kasnorepublikanskom dobu. Većinom je riječ o visokospecijaliziranim administrativnim funkcijama, od kojih je najznačajnija služba komentarijena (*commenatarienses*), hijerarhijski smještena između kornikularija i spekulatora. Njima je bio pridružen i cijeli niz zaduženja koja su obavljali vojnici u razredu *immunes*.² Glavni koordinator oficija bio je centurion (*princeps praetorii*) sa svojim zamjenikom (*optio praetorii*).³

Salonitanski natpisi potvrđuju gotovo sve funkcije iz razreda *principales*: jednoga komentarijena koji je prethodno bio spekulator, zatim još trojicu spekulatora,⁴ 14 beneficijarija⁵ i dvojicu frumentarija.⁶ Međutim, još uvijek ne postoji epigrafska potvrda za koju bi se sa sigurnošću moglo reći da spominje kornikularija (*cornicularius consularis*)⁷ – vojnika na čelu namjesnikova ureda koji je najvjerojatnije nadzirao arhiv i bio aktivan u svim vidovima namjesnikova djelovanja.⁸ Ovisno o broju legija u provinciji u oficiju su istodobno mogla služiti najviše dvojica kornikularija,⁹ što djelomično objašnjava malobrojnost njihovih epigrafičkih potvrda. Doduše, iz Burnuma potječe fragmentirani natpis vojnika iz Jedanaeste legije koji je bio na toj funkciji prije 42. n. Krista,¹⁰ a o toj službi iz vremena kasnog principata posredno svjedoče dva natpisa njihovih pomoćnika (*adiutor cornicu-*

² Rankov, *The governor's men*, str. 21-23.

³ Rankov, *The governor's men*, str. 19, bilj. 27.

⁴ Mihovil Abramić, *Speculatores i beneficiarii na nekim solinskim spomenicima*, *Starinar*, 3. serija, 1, Beograd 1922., str. 57-65.

⁵ Vidjeti bilj. 45.

⁶ *CIL* 3, 1980 (8570) i *CIL* 3, 2063 (8581).

⁷ Četiri natpisa spominju kornikularije koji ne pripadaju vremenu principata, već 4. i 5. stoljeću: *CIL* 3, 8750: [---]CE[---] / [--- cor]nicul(ario?) co(n)s(ularis) I[---in] / [co]mparabili Luc[---] / [---] na si quis in ho[c sarco]/[fagum ili sepulcrum] aliut corpu[s ponere voluit---] (prva četvrtina 4. stoljeća; *Salona* 4, str. 883-884, br. 511); *CIL* 3, 8752: Octaviae Carae domin(ae) / et tecusae rarissimae summ(ae) / sanctim(oniae) et benignitatis femin(ae) / coniugi [Sal/Ant]oni Sabiniani vet(era-ni) / ex cornic(ulariis) co(n)s(ularis) leg(ionis) I Adi(utricis) signo / Scammati e<q>(uitis) R(omani) cum quo conco[r]/diter vixit ann(or)um XXX ob merita / Ulpius Asclepius con[frater?] [(Christo?) p(osuit) (prva četvrtina 4. stoljeća; *Salona* 4, str. 739-742, br. 411); *CIL* 3, 9535: [---] s ex cornicular[io --- et] / [---]anea h(onesta) f(emina) filia Apria[ni? ---] / [hunc sarcof]agum vivi sibi po[suerunt si quis corpus aliud] / [post ob]itum eorum super [haec ponere volverit inferet] / [eccl(esiae)] catol(icae) Salonit[anae ---] (druga polovica 4. stoljeća; *Salona* 4, str. 847-848, br. 477); *CIL* 3, 9513: Depositio Fl(avii) Thalassi ex cor[nic]ulario die X kal(endas) ianuar(ias) / post cons(ulat)um Luci v(iri) c(larissimi) (414. godina; *Salona* 4, str. 437-439, br. 183).

⁸ Rankov, *The governor's men*, str. 19, 26.

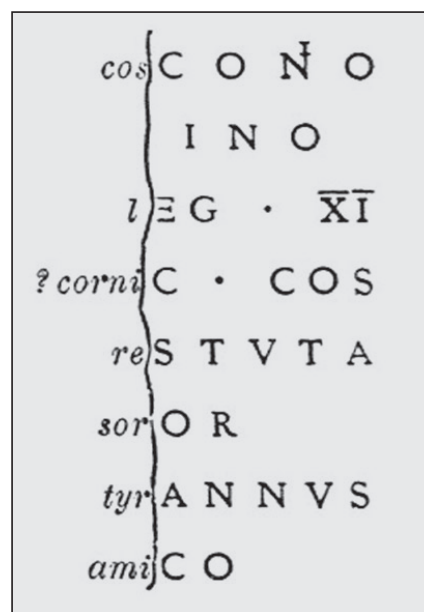
⁹ Rankov, *The governor's men*, str. 24; vidjeti i Breeze, *The organisation of the career structure*, str. 275-276.

¹⁰ *CIL* 3, 9908: [---]IL(?) / [--- mil(---)] leg(ionis) XI / [tess]erar(i--) [---] / [---] corni[culari---] / leg(ati) Aug(usti) / [---]I(?)PIO[---]; vidjeti i Breeze, *The organisation of the career structure*, str. 263.

lariorum consularis) iz Osme dobrovoljačke kohorte.¹¹ Ballif i Patsch,¹² Betz,¹³ Wilkes¹⁴ te Stauner¹⁵ držali su da je skraćenica službe kornikularija uklesana u 4. retku prilično oštećenog salonitanskog natpisa CIL 3, 8738 (Sl. 1) koji glasi: [---]conio / [---]ino / [---]eg · XI / [---]c · cos /⁵ [---]stuta / [---]or / [---]annus / [---]co.

Smije li se zaista bez imalo sumnje tvrditi da je slovo C u 4. retku posljednje slovo skraćenice koja je označavala tu službu? U pokušaju odgovaranja na to pitanje pozvat ću se na Bulića koji je prilikom objave ulomka pretpostavio oznaku beneficijarijske službe ([---]benefi]c(iarius) co(n)s(ularis)),¹⁶ što su svi prije spomenuti istraživači potpuno zanemarili pa tako natpis nije našao svoje mjesto među onima ostalih beneficijarija iz Dalmacije.¹⁷ Svakako se mora spomenuti da je u CIL-u i u *Epigraphische Datenbank Heidelberg* 4. redak restituiran oznakom kornikularija, ali s upitnikom.¹⁸

Vrlo je teško decidirano reći o kojoj se službi ovdje radi jer je od nje sačuvano samo jedno slovo. Svi cjelovito sačuvani natpisi salonitanskih beneficijarija imaju jednako ispisanu oznaku službe (*b(ene) f(iciarius) co(n)s(ularis)*),¹⁹ a isto je i s velikom većinom ostalih natpisa iz drugih lokaliteta

Sl. 1. Natpis CIL 3, 8738.

¹¹ Ivan Matijević, Cohors VIII Voluntariorum civium Romanorum i neki njezini pripadnici u službi namjesnika provincije Dalmacije, *Tusculum*, br. 2, Solin 2009., str. 48-54. O pomoćnicima kornikularija vidjeti i Arnold H. M. Jones, The Roman Civil Service (Clerical and Sub-Clerical Grades), *Journal of Roman Studies*, vol. 39, London 1949., str. 44, bilj. 65.

¹² Philipp Ballif – Karl Patsch, *Römische Strassen in Bosnien und der Herzegowina I*, Wien 1893., str. 58.

¹³ Artur Betz, *Untersuchungen zur militärsgeschichte der römischen Provinz Dalmatien*, Abhandlungen des archäologisch-epigraphischen Seminars der Universität Wien, n. f. heft 3, Wien 1938., str. 68, br. 100.

¹⁴ John J. Wilkes, *Dalmatia*, London 1969., str. 103, 121, 130.

¹⁵ Konrad Stauner, *Das offizielle Schriftwesen des römischen Heeres von Augustus bis Gallienus (27 v. Chr. - 268 n. Chr.)*, Bonn 2004., str. 360-361, br. 279.

¹⁶ Frane Bulić, Iscrizioni inedite – Salona, *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, vol. 8, Split 1885., str. 39, br. 101.

¹⁷ CBFIR 430-500.

¹⁸ CIL 3, 8738; EDH HD059983.

¹⁹ CBFIR 453, 476-481, 484, 498.

u provinciji.²⁰ Do sada u Dalmaciji nije pronađen ni jedan natpis na kojemu je stajala skraćena *benefic(iarius)*, dakle u obliku koji bi odgovarao Bulićevoj restituciji. Međutim, da Bulićev prijedlog ne treba olako odbaciti govori podatak da je na najmanje deset epigrafskih potvrda iz Carstva oznaka te služba bila upravo tako skraćivana.²¹

Što se tiče načina ispisivanja skraćene službe kornikularija, postoje mnogo skromnije mogućnosti za usporedbu s natpisima iz Dalmacije. Kako je rečeno, natpisa ovih službenika iz Salone iz vremena principata uopće nema,²² stoga se jedino možemo pozvati na fragment iz Burnuma. Njegova je vrijednost za ovo razmatranje dvojbeni jer je od salonitanskog ulomka raniji najmanje oko stotinu godina, a zbog oštećenja je (...[---] *corni*/⁵*[culari-ri-...]*...) nemoguće reći u kojem je obliku skraćena bila ispisana, odnosno koliko je slova još bilo i je li ih uopće bilo.²³ Jedine paralele donekle je moguće povući s natpisima dvojice pomoćnika kornikularija, iako treba biti oprezan jer je to ipak različita funkcija. Riječ kornikularij u oznaci službe njegova adjutora na natpisu iz Tilurija ispisana je u potpunosti,²⁴ a na onome iz Salone je skraćena.²⁵ S druge strane, natpisi iz ostatka Rimskog Carstva pokazuju šarolikost u načinu skraćivanja, tako su poznati oblici *cornic*, *corn* i *cor*,²⁶ a ima i natpisa na kojima je skraćivanje minimalno ili ga uopće nema.²⁷

Ovaj je vojnik nesumnjivo bio pripadnik Jedanaeste legije. Nedostaje lijeva strana natpisa pa je nemoguće reći je li bio istaknut njezin počasni naslov *Claudia pia fidelis* koji je dobila zajedno sa Sedmom legijom kada su 42. godine tijekom Skribonijanove pobune ostale odane caru Klaudiju.²⁸ Alföldy pretpostavlja postojanje toga naslova i dataciju stavlja u rani prin-

²⁰ CBFIR 431, 433-434, 436, 438-441, 444-447, 449, 451, 455, 458-464, 466, 468-473, 475, 485-486, 488-490, 494-496, 499, 500.

²¹ CBFIR 43, 724, 729, 745, 865, 867, 869, 886, 957.

²² Vidjeti bilj. 7.

²³ O ovome ulomku vidjeti i Carl Patsch, *Archäologisch-epigraphische Untersuchungen zur Geschichte der römischen Provinz Dalmatien, Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Herzegowina*, Bd. V, Wien 1897., str. 197, br. 37.

²⁴ ILS 9170: ...*ex adiutore corniculariorum co(n)s(ulari)*...

²⁵ CIL 3, 2052: ...*adi(utori) corni(cularii)c(on)s(ularis)*...

²⁶ René Cagnat, *Cours d'épigraphie latine*, Paris 1898., str. 139, 387; John Edwin Sandys, *Latin epigraphy – an introduction to the study of Latin inscriptions*, Cambridge 1919., str. 297; Jean-Marie Lassere, *Manuel d'épigraphie romaine*, Paris 2005., str. 1070.

²⁷ CIL 13, 6598 (Germania superior); CIL 2, 4155 (Hispania citerior); AE 2004, 1227 (Moesia superior); CIL 9, 5358 (Picenum).

²⁸ Emil Ritterling, Legio, u: *Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Bd. 12, Stuttgart 1925., col. 1617; Betz, *Untersuchungen*, str. 36-37; Domagoj Tončinić, *Spomenici VII. legije na području rimske provincije Dalmacije*, Split 2011., str. 14, 139-140.

cipat, dakle nakon te godine,²⁹ a Wilkes ne misli tako i uz određenu zadržku dataciju pomiče u vrijeme prije 42. godine.³⁰ Također je nedvojbeno legionarova pripadnost namjesnikovu uredu jer je natpis sačuvao oznaku *consularis* u značenju namjesnikov. Naime, oficijali su do otprilike sredine 2. stoljeća običavali uz oznaku službe stavljati ime namjesnika pod kojim su služili, a poslije je postalo uvriježeno njegovo ime zamijeniti jednostavnijim pojmom *consularis*.³¹ Prema ovome natpis bi valjalo datirati u kasni principat, odnosno nakon sredine 2. stoljeća.

Dalmaciju je u prvim godinama Domicijanove vladavine napustila Četvrta legija *Flavia felix*,³² stoga je provincija ostala bez stalne legijske posade. Zato su namjesnici za različite službe u svom oficiju posuđivali vojnike iz legija smještenih u susjednim provincijama, i to iz Desete *Gemina* (od 114. godine do 5. stoljeća u Gornjoj Panoniji),³³ Četrnaeste *Gemina* (od 117. godine do kasne antike u Gornjoj Panoniji),³⁴ Prve *Adiutrix* (od kraja 1. stoljeća do kasne antike u Donjoj Panoniji),³⁵ Prve *Italica* (od flavijevskog doba do kasne antike u Donjoj Meziji)³⁶ i Pete *Macedonica* legije (od sredine 2. stoljeća do kasne antike u Daciji, odnosno Meziji).³⁷ Treba im dodati i Jedanaestu *Claudia pia fidelis* legiju, iz koje je bio naš oficijal. Njezin je logor od početka 2. stoljeća bio Durostorum u Donjoj Meziji,³⁸ odakle je u Dalmaciju slala svoje pripadnike na položaje konzularnih beneficijarija. Šestorica su

²⁹ Geza Alföldy, *Die Personennamen in der römischen provinz Dalmatien*, Heidelberg 1969., str. 79.

³⁰ Wilkes, *Dalmatia*, str. 121.

³¹ Ronald Syme, *The Ummidii*, *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, Bd. 17, no. 1, Stuttgart 1968., str. 89; Rankov, *The governor's men*, str. 20-21, bilj. 39.

³² Ritterling, *Legio*, coll. 1541-1542; Wilkes, *Dalmatia*, str. 80-81, 104; Yann Le Bohec, Catherine Wolff, *Legiones Moesiae Superioris*, u: *Les légions de Rome sous le Haut-Empire*, ur. Yann Le Bohec, Lyon 2000., str. 239; vidjeti i Brian W. Jones, *The Status of Dalmatia under Domitian*, *Classical Philology*, vol. 69, no. 1, Chicago 1974., str. 49.

³³ Ritterling, *Legio*, coll. 1678-1690; Joaquín Gómez-Pantoja, *Legio X Gemina*, u: *Les légions de Rome sous le Haut-Empire*, ur. Yann Le Bohec, Lyon 2000., str. 189-190.

³⁴ Ritterling, *Legio*, col. 1740; Thomas Franke, *Legio XIV Gemina*, u: *Les légions de Rome sous le Haut-Empire*, ur. Yann Le Bohec, Lyon 2000., str. 200 i d.

³⁵ Ritterling, *Legio*, coll. 1388-1401; Barnabás Lörincz, *Legio I Adiutrix*, u: *Les légions de Rome sous le Haut-Empire*, ur. Yann Le Bohec, Lyon 2000., str. 153 i d.

³⁶ Ritterling, *Legio*, coll. 1410-1416; Michel Absil, *Legio I Italica*, u: *Les légions de Rome sous le Haut-Empire*, ur. Yann Le Bohec, Lyon 2000., str. 228 i d.

³⁷ Ritterling, *Legio*, coll. 1576-1582; Ioan Piso, *Les légions dans la province de Dacie*, u: *Les légions de Rome sous le Haut-Empire*, ur. Yann Le Bohec, Lyon 2000., str. 213-218.

³⁸ Ritterling, *Legio*, coll. 1697-1710; Rudolf Fellmann, *Die 11. Legion Claudia Pia Fidelis*, u: *Les légions de Rome sous le Haut-Empire*, ur. Yann Le Bohec, Lyon 2000., str. 130.

do sada epigrafski potvrđeni,³⁹ a treba im dodati i dvojicu iz Salone: Lucija Vetija Proba iz kasnog principata⁴⁰ i Aurelija Aleksandera iz 3. stoljeća.⁴¹

Tko su bili beneficijariji? U odnosu na ostale zaposlenike namjesnikova ureda povjeravane su im najraznovrsnije zadaće. Redovito su bili iz redova legionara, a tek rijetki iz auxilijarnih jedinica, i to onih sastavljenih od vojnika s građanskim pravom.⁴² Iako su neke njihove aktivnosti vezane uz namjesnikov ured, beneficijariji su najčešće služili u dislociranim postajama (*stationes*), čija se mreža u provincijama počela razvijati od kraja 2. stoljeća, posebice pokraj rudnika, vojnih logora u blizini granice s barbarikom i na važnim prometnim čvorištima.⁴³ Nadgledali su različite vojne instalacije, djelovali kao lokalna policija i kontrolori prometa te su kao glasnici i obavještajci osiguravali namjesniku pravodoban dotok informacija iz graničnih područja.⁴⁴ Iz Salone potječe 14 njihovih natpisa,⁴⁵ što je najveći broj u odnosu na ostale lokalitete u provinciji Dalmaciji,⁴⁶ odakle ih je ukupno 57.⁴⁷ U odnosu na kornikularije i ostale principale beneficijariji su bili mnogobrojniji i drži se da je svaka legija podređena namjesniku provincije davala šezdeset legionara za tu službu.⁴⁸ Veličina svakog oficija ovisila je i o brojnosti vojske na raspolaganju,⁴⁹ a kako su dalmatinski namjesnici morali posuđivati legijske dužnosnike, treba pretpostaviti brojčano mali oficij, iako se to ne može sa sigurnošću tvrditi.

³⁹ CBFIR 434; 438; 443; 451; 469; 472; 473. Natpise CBFIR 438 (Magnum) i CBFIR 472 (Skelani) posvetio je isti beneficijarij.

⁴⁰ CBFIR 453: *D(is) M(anibus) / L(ucio) Vettio Pro(bo?) / b(ene)f(iciario) co(n)s(ulari) leg(ionis) XI / Cl(audiae) p(iae) f(idelis) L(ucius) Vettius / Gratus et Vetti(a) / Ianuaria patri / b(ene) m(erenti)*.

⁴¹ CBFIR 483: *[Aure]lius Alex{s}ander b(e)n(e) / [f(iciarius) legio]nis XI Claudi<a>e v(i)<v=B>bus / sibi suo / ius<s>it testamento arcam / <p>oni*.

⁴² Robert L. Dize, Variation in Roman Administrative Practice: the Assignments of Beneficarii Consularis, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, Bd. 116, Bonn 1997., str. 284.

⁴³ Rankov, The governor's men, str. 27-28.

⁴⁴ Norman J. E. Austin – Boris Rankov, *Exploratio. Military and Political Intelligence in the Roman World from the Second Punic War to the Battle of Adrianople*, London–New York 1995., str. 195-204; Rankov, The governor's men, str. 28-29.

⁴⁵ Marin Zaninović, *Beneficarii consularis* na području Delmata, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, sv. 24, Zagreb 2007., str. 182; Ivan Matijević, O salonitanskim natpisima konzularnih beneficijarija iz legije Desete gemina (legio X Gemina), *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku*, sv. 105, Split 2012., str. 70.

⁴⁶ Wilkes, *Dalmatia*, str. 122-127.

⁴⁷ CBFIR 431-449, 451-452, 454-475, 485-490, 493-500.

⁴⁸ Breeze, The organisation of the career structure, str. 275, bilj. 57; Rankov, The governor's men, str. 24; George Cupcea, Officium consularis. The evidence of Dacia, *Transylvanian Review*, vol. 21, supplement 3, Cluj-Napoca 2012., str. 267.

⁴⁹ George Cupcea, Speculatores in Dacia. Missions and Careers, *Acta Musei Napocensis*, 43-44/I, 2006-2007, Cluj-Napoca 2008., str. 264, bilj. 3.

Brojnost epigrafskih potvrda beneficijarija iz Jedanaeste *Claudia pia fidelis* legije u Dalmaciji, pa i u Saloni, nešto vjerojatnijom čini pretpostavku o spominjanju te službe na natpisu CIL 3, 8738. Međutim, ne smije se nikako otkloniti ni mogućnost prema kojoj je riječ o službi kornikularija. Neovisno o tome je li posrijedi jedno ili drugo rješenje, ovaj je vojnik morao imati iskustvo izvršavanja nekih drugih, niže rangiranih službi u legiji ili u namjesnikovu oficiju.⁵⁰ Prije konačnog prijedloga restitucije natpisa trebalo bi ponuditi i moguća rješenja ostalih redaka teksta u kojima se kriju osobna imena. U prvim dvama redcima ostatci su legionareva gentilicija i kognomena, a od prenomena, ako je uopće i bio uklesan, nije ostalo ništa. Uz Bulićev usamljeni prijedlog kognomena (*Rufinus*),⁵¹ jedino se donekle može prihvatiti Alföldyjevo rješenje prema kojemu je vojnikov gentilicij bio *Cosconius*,⁵² iako ne treba isključiti ni *Tarconius*, koji je s nekoliko primjera potvrđen u Saloni tijekom kasnog principata.⁵³ U obzir bi mogli doći i neki drugi gentiliciji poznati s dalmatinskih natpisa.⁵⁴ Spomenik su podigle dvije osobe, od kojih je prva očito bila vojnikova sestra *Restuta*,⁵⁵ a potom slijedi kognomen *Tyrannus*⁵⁶ neke muške osobe koja je legionara oslovila kao prijatelja. Imajući na umu navedeno, može se ponuditi sljedeća restitucija natpisa: [--- Cos?]*conio* ili [--- Tar?]*conio* / [--- Ruf?]*ino* / [--- l]eg(ionis) XI / [--- corni]*c(ulario)* ili [--- benefi]*c(iario)* co(n)s(ularis) /⁵ [--- Re]*stuta* / [--- sor]*or* / [--- Tyr]*annus* / [ami]*co*.

⁵⁰ Breeze, The career structure, str. 442-443, 446; Breeze, The organisation of the career structure, str. 263-278.

⁵¹ Bulić, Iscrizioni inedite, str. 39, br. 101.

⁵² Alföldy, *Die Personennamen*, str. 79.

⁵³ Alföldy, *Die Personennamen*, str. 124.

⁵⁴ To su *Aconius*, *Paconius*, *Vocconius/Voconius*, vidjeti Alföldy, *Die Personennamen*, str. 54, 106, 139.

⁵⁵ Bulić, Iscrizioni inedite, str. 39, br. 101.

⁵⁶ Alföldy, *Die Personennamen*, str. 316.

Kratice

- AE* *Année épigraphique*, Paris.
- CBFIR* E. Schallmayer et al., *Der römische Weihebezirk von Osterburken I. Corpus der griechischen und lateinischen Beneficiarier-Inschriften des römischen Reiches*, Stuttgart 1990.
- CIL* *Corpus Inscriptionum Latinarum*, Berlin 1873-1902.
- EDH* *Epigraphische Datenbank Heidelberg* – <http://www.uni-heidelberg.de/institute/sonst/adw/edh/index/html.de> (10. 7. 2013.)
- ILS* *Inscriptiones Latinae selectae*, Berlin 1892-1916.
- Salona 4* *Salona IV. Inscriptions de Salone chrétienne, IVe-VIIe siècles*, ur. Nancy Gauthier, Emilio Marin, Françoise Prévot, Roma – Split 2010.

S U M M A R Y

Ivan Matijević

**Does the inscription CIL 3, 8738
mention a *cornicularius consularis* or *beneficiarius*?**

A fragment of the inscription *CIL* 3, 8738 from Salona has partially preserved the name of a member of the legio XI *Claudia pia fidelis* who served in the office of the Dalmatian governor (*officium consularis*) during the late Principate. From the designation of his office only the last letter (C) has been preserved, so that one cannot say with certainty whether he performed the function of a *cornicularius* or a *beneficiarius consularis*. The historiography has long since argued that it is a question of a *cornicularius*, which has, nevertheless, later been looked upon with reservations. However, one should not completely reject Bulić's opinion according to which this legionary was a *beneficiarius*, an argument which is also supported by some inscriptions on which the designation of office is precisely abbreviated in that manner (*benefic(iarius)*). Two *beneficarii* from this legion have been epigraphically confirmed in the late Principate, and a further six in the province, which makes the possibility that it was precisely this office that was mentioned even more probable. The level of damage of the inscription has created problems for an understanding of the lines which contain the personal names, so that it is difficult to read the nomen (*Cosconius*, *Tarconius*?) and cognomen (*Rufinus*?) of this soldier. His monument was erected by two individuals, one of which was evidently his sister (*Restuta*?), and the other with the cognomen (*Tyrannus*) of a man.